

15/ VÝSTROJ KOŇA A JAZDCA

1/ Jazdecký šport, tak ako každý šport si vyžaduje špeciálnu výstroj, ktorá sa skladá z výstroja jazdca a výstroja koňa. Do výstroja jazdca patria :

- **jazdecké nohavice, jazdecké topánky, jazdecký kabát, pokrývka hlavy = napr. pri park úrovom skákaní je to čierna vystužená prilba s podbradníkovým remeňom uchyteným na štyroch miestach, drezúrne súťaže – cylinder**
- **rukavice = najvhodnejšie jelenicové : hygienický a bezpečnostný význam – oťaže vlhké od potu sa lepšie držia a toľko neprekližávajú, ostrohy = len k zvýšeniu pôsobenia holene, nepoužívať pre mladé kone a remonty, umiestnenie na najvyššom bode päty a preto sú najvhodnejšie remienkové. Zakázané používať s ostrým hrotom alebo s kolieskom, jazdecký bičik = primerane dlhý podľa pravidiel, vždy v ruke – nie zastrčený v jazdeckých topánkach a pod.**

2/ Do výstroja koňa patrí :

sedlo, uzda alebo uzdička / kompromisom medzi nimi je PELHAM /, pri vrcholovom športe s používa celá rada rôznych kombinácií = HACKAMORE, UZDENIE FUGOU a pod. Martigal. Súčasťou výstroja záprahových koní sú postroje, ktoré rozdeľujeme na CHOMÚTOVY a POPRSNÝ

3/ Sedlá podľa konštrukcie rozdeľujeme na :

- a/ sedlá na anglickej kostre**
- b/ sedlá na kozlíkovej kostre**
- c/ bezkostrové sedlá**

4/ Sedlá na anglickej kostre :

Kostrá býva buď drevená alebo kovová (rôzne zliatiny, dnes už často odľahčené), prípadne plastová pri syntetických sedlách. Potiahnutá býva väčšinou oslou alebo hovädzou kožou -vďaka tomu majú kožené sedlá dosť veľkú váhu (a aj starostlivosť o kožené povrchy je dosť náročná).

Naproti tomu syntetické sedlá sú veľmi ľahké, jednoducho sa udržiavajú a v niektorých prípadoch majú dokonca vymeniteľnú prednú časť kostry, čo je veľmi výhodné. No životnosť mávajú nižšiu - v prípade sediel naozaj platí, že kvalita zodpovedá cene a do ručnej práce sa naozaj investovať oplatí

5/ Anglické sedlá sa dobre hodia na tréning na jazdiarni, na časovo kratšie výkony v drezúrnych, parkúrových či cross-country závodoch. Pri dlhšej jazde v teréne sú však pre jazdca i koňa často nepohodlné - väčšinou totiž podsadzujú jazdca kúsok pred ťažisko koňa(kôň na predku, poškozovanie predných končatín) a tlačia na chrbát koňa na veľmi malej ploche.

Pri zdolávaní kopcov sa tiež zvyknú posúvať, najmä ak má kôň nevýrazný kohútik- pri výstupe nahor sa šmýkajú dozadu a pri zostupe nadol dopredu, čím bolestivo stisnú plecía koňa. Samozrejme, správnym napasovaním sedla danému koni sa dajú tieto nežiaduce efekty do značnej miery obmedziť, no na niekoľkohodinový či až niekoľkodňový výlet sa anglické sedlo rozhodne nehodí

6/ Do skupiny sediel s anglickou kostrou patrí :

- **univerzálne sedlo, školské sedlo, drezúrne sedlo = chýbajú kolenné opierky, pony sedlo, skokové sedlo = výrazné kolenné opierky, dostihové sedlo, všestranné sedlo, dámske sedlo**

7/ Sedlá na kozlíkovej kostre: majú trochu inú kostru než anglické - je celkovo širšia, masívnejšia, váhu jazdca rozkladá na väčšiu plochu - preto sú aj napriek väčšej váhe pre koňa pri dlhšom nosení pohodlnejšie. Väčšinou majú aj širšie a pohodlné posedlie a vyššie rázsochy, ktoré stabilizujú sed pri dlhej jazde. Bočnice bývajú rovné a strmene sú väčšinou masívnejšie, noha sa z nich len tak nevyšmykne. Sú teda ideálne na dlhé výlety, endurance a prácu s dobytkom.

Avšak čím väčšia je vzdialenosť medzi konským chrbtom a posedlím, tým menšia je účinnosť pôsobenia sedu (pohyby panvy, prenášanie váhy vpravo-vľavo, dopredu-dozadu), preto skutočne masívne kozlíkové sedlá nie sú veľmi vhodné na jazdiarenskú prácu

8/ Do skupiny sediel s kozlíkovou kostrou patria :

- **westernové sedlo, španielske pastierske sedlo, Gamarguerské sedlo, sedlo Alta Escuela, turistické sedlo, austrálske sedlo, sedlo na endurance, vojenské sedlo**

9/ Bezkostrové sedlá sú to najnovšie typy sediel, ktoré sa vyrábajú takmer bez kostry. Iba vpredu je nevelký hliníkový oblúk, ktorý tvorí prednú rázsochu, inak je sedlo tvorené len kožou (prípadne syntetikou či plátom), vypchávkami a gélovým vankúšom, ktorý pokrýva celé posedlie a tým rovnomerne rozkladá váhu jazdca na celú plochu posedlia a pohlcuje aspoň časť nárazov.

Životnosť je pri správnom používaní a ošetrovaní dosť dlhá a aj keď je cena dosť vysoká, no za pohodlie koňa a jazdca sa to oplatí. Vďaka dokonalému prispôbeniu tvaru konského chrbta nikde netlačí, neodiera, neobmedzuje, je ľahké.

10/ Bezkostrové sedlá sa na našom trhu predávajú v niekoľkých typoch - **univerzálne, drezúrne, westernové, pony a španielske. Príklad španielsky Barefoot.**

<http://www.polytechnika.sk/admin/files/1793.pdf>

11/ Sedlo sa skladá z týchto častí

<http://www.polytechnika.sk/admin/files/1792.pdf>

12/ Sedlo je kus výstroja, ktorý sa upevňuje na chrbát koňa za účelom zvýšenia bezpečnosti a pohodlia tak jazdca, ako aj koňa. Táto definícia však platí iba v tom prípade, že dodržíme niekoľko veľmi dôležitých podmienok - zvolíme správne typ sedla pre naše potreby a štádium výcviku (teda jazdca i koňa), správneho napasujeme pre daného koňa a jazdca a správne ho aj používame (a rovnako aj všetko príslušenstvo -podložku, podbrušník, strmene).

Za normálnych okolností, keď kôň stojí bez jazdca na rovnom povrchu, zaťažuje vždy o niečo viac predné nohy než zadné

13/ Ak jazdec nesedí v ťažisku koňa, ale pred ním, následkom tohto preťažovania je postupné, často nebadané poškodzovanie svalov, kĺbov, kostí, šliach a chrupaviek predných končatín.

Ak je preťaženie akútne, môže sa prejaviť natrhnutím šľachy, opuchom kĺbneho puzdra, stuhnutím svalov, zápalom šľachovej pošvy... Chronické poškodenie väčšinou napokon vyústí v rôzne degeneratívne ochorenia a trvalé poškodenia, ako je artróza, špánok, chip fraktúry, pakosti, oblúky na šľachách.

14/ Už samotné sedlo často predurčuje, kde bude jazdec sedieť - v ťažisku či pred ním.

Skokové a dostihové sedlá jednoducho podsadzujú jazdca dopredu, s tým sa nedá nič robiť, sú na to určené - prískokoch i trysku sa ťažisko koňa nevyhnutelne posúva dopredu a jazdec ho svojím ťažiskom musí nasledovať. No na drezúrnu prácu, pri ktorej sa má ťažisko posúvať dozadu, sa tieto sedlá rozhodne nehodia. Ale bohužiaľ často aj drezúrne sedlá neumiestňujú ťažisko jazdca nad ťažisko koňa, ale dopredšie, aj keď to nie je ich účelom! Pozor na to. Na druhej strane pracovné (westernové, camargueské, španielske pastierske...), endurančné, tradičné a turistické sedlá majú väčšinou väčšiu plochu pôsobenia (menší tlak na stavce a platničky) a podsadzujú jazdca viac dozadu, do ťažiska koňa. Takéto sedlá nepreťažujú predné končatiny koňa, no pre neskúseného jazdca môžu byť nepohodlné, pretože mu až neprirodzene presúvajú rovnováhu dozadu.

Ideálne : ANGLICKÉ SEDLO PRE MLADÉHO KOŇA a KOZLÍKOVÉ SEDLO PRE VYCVIČENÉHO KOŇA

15/ No ani vhodný typ sedla ešte nezaručí, že budete sedieť presne nad ťažiskom koňa - musíte ho aj správne umiestniť! A to presne nad ťažisko, najhlbší bod posedlia musí byť naozaj umiestnený nad najhlbším bodom chrbta - pomôžte si tým :

že si zoberiete fotografiu Vášho koňa a nakreslite si na ňu čiarky, ako to vidíte tu (jednu nakreslite od bedrového hrboľu po prednú sponku (a) a druhú od ramenného kĺbu po zadnú sponku (b) - od bodu, kde sa skrížia (c - ťažisko), ved'te kolmicu nahor - tá má pretínať sedlo práve v najhlbšom bode posedlia (d); zdroj: S. Stammer: Fyzioterapie, str. 161). Potom si fotku vezmite do stajne a po nasednaní si poodstúpte a porovnávajte a upravujte polohu sedla, kým to nebude „ono“

Poznámka : obrázok nájdete tu <http://www.polytechnika.sk/admin/files/1794.pdf>

16/ Okrem správneho sedlania je dôležité viesť koňa v rámci výcviku, aby sa postupne učil :

z natiahnutého držania tela čo najviac podsadzovať zadné končatiny a vzpriamovať krk a hlavu, čím bude prenášať stále viac váhy na zadné končatiny, až tak , že predné a zadné nohy nesú takmer rovnakú váhu.

17/ Podľa druhu rozdeľujeme uzdenie na uzdičku a uzdu.

<http://www.polytechnika.sk/admin/files/1800.pdf>

Uzdička sa skladá z nátylnika, čelenky, dvoch lícníc. Remeň nátylniku sa zdvojuje v podhrdelník, ktorý má na pravej strane zápinku a na ľavej pracku. Zubadlo môže byť napr. stihlové, lomené s krúžkami alebo s olivami. Oťaž zapnutá v krúžku zubadla sa volá stihlová. Oťaže bývajú zošité, alebo spojené prackou.

18/ Uzda má oproti uzdičke 2 stihlové lícnice a 2 pákové lícnice. Stihlové lícnice sú kratšie ako pákové. Pákové zubadlo má na horných krúžkoch dva háčiky na ktoré sa pripína retiazka / vhodné obšit' alebo opatriť podložkou. Retiazka sa zrovná tak, že sa zapne do jedného háčika a otáča sa s ním tak dlho, až sa krúžky zrovnajú naplocho.

Nesprávne zloženie retiazky = ostrie tlačí na čel'usť koňa a kôň je nekl'udný. Pákové zubadlo býva menej prehnuté do oblúka alebo máva žliabok pre jazyk

19/ Oťaže od stihla sa volajú stihlové a od páky pákové.

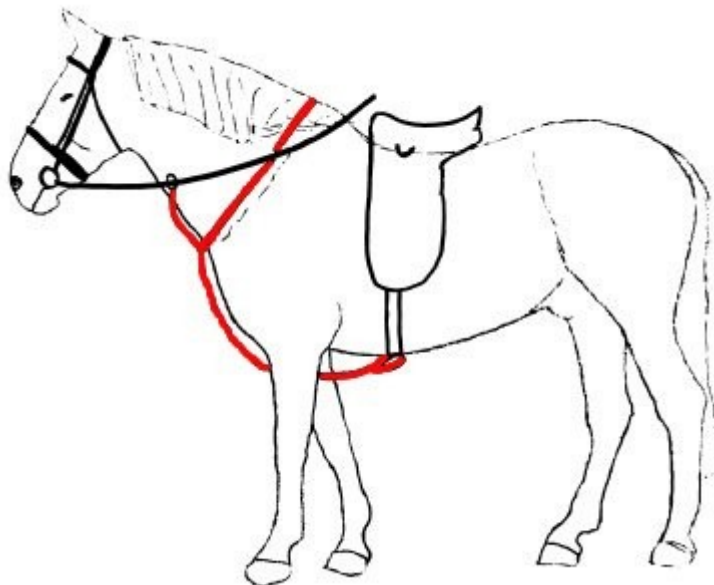
Bývajú zošité k sebe a majú navlečenú posuvku = ktorou sa nechajú skrátit' a potom môžeme koňa ovládať len stihlovou oťažou, čo je jemnejšie

20/ Kompromisom medzi uzdičkou a uzdu je PELHAM. Je tvorený uzdičkovou ohlávkou s lomeným alebo rovným zubadlom ako u páky, ale hýbla sú otočné a majú háčiky na podbradnú retiazku. Do najvyššieho krúžku pripínáme LÍCNICU, do prostredného STIHLOVÚ OŤAŽ a do najnižšieho PÁKOVÚ OŤAŽ. Tiež je možné spojiť pomocou remienka krúžky pre stihlovú a pákovú oťaž a na remienok pripnúť jednu oťaž, čo je pre jazdca jednoduchší spôsob vedenia koňa.

21/ V súčasnosti sa veľmi často používa MARTIGAL. Najbežnejší sa skladá z NÁKRČNÉHO REMEŇA so ZÁPINKOU a PRACKOU.

Nákrčný remeň má PREVLIEČKU, ktorou prechádza remeň opatrený posuvným pútkom, ktoré sa navlieka na PODBRUŠNÍK. Na druhom konci je rozdvojený a opatrený krúžkami, ktorými prechádzajú o'áže. O'áže musia byť zabezpečené na strane zubadla koženými kolíčkami, aby krúžok martigalu neostal zaklesnutý na zapínacom systéme o'áže

22/ Okrem martigalu sa používa celá rada pomocných o'azí, ktoré sú buď upnuté na sedle, alebo podbrušníku a prechádzajú krúžkami zubadla do jazdcovej ruky = na súťažiacich nie sú povolené, vyžaduje sa skúsenosť jazdca.

POPRSNÍKY = sú dobré pre terénne jazdenie pri prekonávaní terénnych nerovnosti aby sedlo nekĺzalo dozadu.

Najčastejší poprsník má dva remene zakončené zápinkou a prackou pre upevnenie na oboch stranách prednej rázsochy, ďalej z krúžku, ktorý spája tieto remene s nákrčníkom, dvoma poprsnými remeňmi spojenými na prsiach krúžkom a remeňom, ktorý je zakončený pútkom pre návlek na podbrušník. Tento remeň má zápinku aj pracku aby sa nechal predlžovať a skracovať.

23/ Veľký vplyv na efektívne pracovné využitie ťažných koní majú postroje, ktoré sa rozdeľujú na CHOMÚTOVÉ a POPRSNÉ.

V našich podmienkach prevládajú chomútové, ktoré sa skladajú z POSTROJOVEJ OHLÁVKY, CHOMÚTA s príslušenstvom a OPRATOV / LIACE /

24/ Postrojovú ohlávkku tvori:

- nátylník, čelenka, podhrdelník a lícnica, ktorá nesie zubadlo. Na lícnici bývajú umiestnené NÁOČNICE a NÁNOSNÍK

Chomút sa skladá z koženého tela chomúta a kleštín z ohýbaného bukového alebo jaseňového dreva pripojených k telu chomúta, ktorému dávajú potrebný tvar. Horné konce kleštín sú prikryté chomútovou strieškou. Poduška má chrániť otláčeniu koňa chomútom.

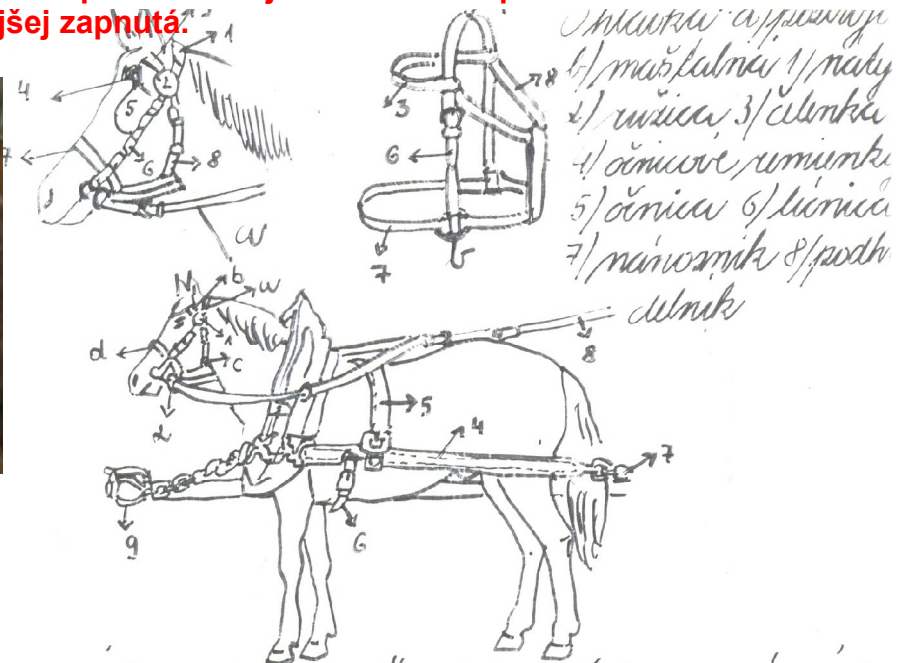
Z príslušenstva chomúta / posledný obrázok / sú zaujímavé ZÁDRŽNÉ REMENE, ktoré slúžia pri jazde z kopca alebo pri zastavovaní. Ide o tri remene. Základom je oporný alebo zádržný remeň, ktorý ide vodorovne okolo zadku koňa pod sedacími kosťami a tým kôň voz zadržuje

25/ Pri chomútovom postroji je dôležitá veľkosť chomúta = nemá doliehať priamo na kohútik, ale leží od neho na vzdialenosť jedného palca, aby kohútik neotlačil,

od priedušnice vzdialený 3 – 5 cm, má priliehať na lopatky, ale ramenné kĺby musia ostať voľné.

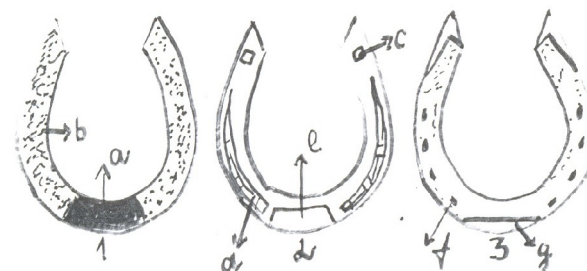
26/ Na ovládanie sa používajú OPRATY / LIACE / KRÍŽOVKY.

Skladajú sa z dvoch oprát. Každá má opratu vonkajšiu / dlhšiu – priebežnú / a vnútornú – križovku / kratšiu, ktorá je do vonkajšej zapnutá.

Ohlávka a príslušenstvo
 1/ nátylník 2/ zubadlo 3/ čelenka
 4/ očiarnice 5/ očiarnice 6/ lícnice
 7/ nánosník 8/ podhrdelník

1/ ohlávka a) nátylník b) čelenka c) lícnice d) nánosník
 2/ zubadlo 3/ chomút 4/ pobárušica 5/ chrbtáček 6/ podhrdelník 7/ pobáruška 8/ opraty 9/ držiak

1) čelo podkovy a) predná časť b) rameno podkovy
 2) spodná plocha podkovy c) zub d) ryha e) hmedek
 3) vrchná plocha podkovy f) otvor pre zub g) čiapka